

Kvinnliga entreprenörer i turbulenta tider

Forskningsrapport

Kompetenshöjningsvägar för REsiliency i
post-Covid-eran för FEMale-entreprenörer

Utlysning: KA220-ADU -
Samverkanspartnerskap inom
vuxenutbildning

Projektnummer:
2022-1-HU01-KA220-ADU-000089295

Kvinnliga entreprenörer i turbulenta tider

Forskningsrapport

Författare

Orsolya Gergely, SAPIENTIA Ungerska universitetet i
Transsylvanien

Beáta Kádár, SAPIENTIA Ungerska universitetet i Transsylvanien
Eszter Szónyi, HÉTFA Research Institute
Katalin Oborni, HÉTFA Research Institute

2023

PROJEKTETS RESULTAT 1

Denna forskningsrapport har tagits fram inom ramen för projektet RE-FEM – "Upskilling pathways for REsiliency in the post-Covid era for FEMale Entrepreneurs". RE-FEM är ett strategiskt projekt inom vuxenutbildning som delfinansieras av EU:s Erasmus+-program under diarienummer 2022-1-HU01-KA220-ADU-000089295. Ansvarig partner: HÉTFA Research Institute. Detta dokument utarbetades inom ramen för RE-FEM-arbetspaket 2 "Förberedande forskning" som samordnas av SAPIENTIA Hungarian University of Transylvania.

Bidragsgivare:

Miguel Ángel Moya Collado, Nieves García Pereira, Andalucía Emprende Fundación Pública Andaluza (ES);

Ann-Sofi Backgren, Jasmine Urwäder, Brand-Sofi (FI);

Zsuzsanna Ludmán, Boróka Szarvák, Csenge Ilyés, Hetfa Research Institute (HU);

Sanja Popović-Pantić, Ana Kovačević, Mirjana Dejanović, Mihajlo Pupin Institute (SRB);

Dr. Ralitsa Zhekova, Mariya Zlateva – Regionala byrån för entreprenörskap och innovationer – Varna (BG);

Cecilia Kirov-Farkas, SEED-stiftelsen (HU);

Veronika Blizman Servilová, Alica Cikatricisová, Katarína Gavalcová, Slovak Business Agency (SK).

Materialet som produceras inom RE-FEM-projektet är avsett för undervisningsbruk, därför kan det användas fritt för detta ändamål, men deras innehåll kan inte modifieras eller vidareutvecklas utan skriftligt tillstånd från partnererna.

Återpublicering av dokumentet med oförändrat innehåll är endast möjligt med en tydlig specifikation av författaren och källan till originalmaterialet.

Kontakt: <https://refem.eu/>, internationaloffice@hetfa.hu

Första upplagan, 2023

Förslag på citat:

Orsolya Gergely, Katalin Oborni, Eszter Szőnyi, Beáta Kádár (2023).

Kvinnliga företagare i turbulenta tider.

Forskningsrapport utvecklad inom projektet RE-FEM – "Upskilling pathways for REsiliency in the post-Covid era for FEMale Entrepreneurs"

Sammanfattning

I dessa utmanande tider är det av yttersta vikt att stärka kvinnliga företagare, särskilt de med begränsade möjligheter, som står inför hinder för att få meningsfullt stöd för att genomföra och vidareutveckla sina affärsplaner. De utmaningar som covid-19 medför visar hur viktigt det är för kvinnliga företagare att vara flexibla, motståndskraftiga, förbättra sina digitala färdigheter och tillämpa effektiva krishanteringsstrategier. På grundval av detta behov är det viktigt att utveckla skräddarsydd verksamhet med fokus på innovativa och praktiska lösningar för att stödja kvinnliga företagares kompetenshöjning och motståndskraft. RE-FEM-projektet vill tillföra nya insikter som är avgörande för en mer effektiv entreprenöriell utveckling för kvinnor genom forskning, behovsbaserat, högkvalitativt utbildningsmaterial, e-learningmoduler, policystudie och etablering av en internationell nätverksgrupp för alla målgrupper som är involverade i projektet.

Som den första aktiviteten i projektet genomfördes gränsöverskridande forskning (inom ramen för *arbetspaket 2*) för att avslöja hur kriser påverkar kvinnliga företagare, samt ge både den vetenskapliga bakgrunden och utgångspunkten för de ytterligare aktiviteter som genomförs inom projektet, såsom **utbildningsmanualen** (projektresultat 2), en *utbildningsplattform på nätet* (**projektresultat 3**) och en **Policystudie** (*projektresultat 4*).

Forskningen syftade till att **1) ta itu med de utmaningar som kvinnliga entreprenörer stod inför** under covid-19-pandemin, sedan i post-Covid-eran och energikrisen och **2) att lära sig om de strategier och möjligheter som de kvinnliga entreprenörerna tillämpade** för att möta utmaningarna och svårigheterna.

Forskningen genomfördes med deltagande av alla projektländer; Därför samlade vi in data från Finland, Bulgarien, Ungern, Rumänien (Transsylvanien), Serbien, Slovakien och Spanien (Andalucía), med bidrag från projektmedlemmarna. Metoden bestod av en skrivbordsundersökning, en webbenkät som distribuerades till kvinnliga företagare, expertintervjuer och semistrukturerade intervjuer med kvinnliga företagare.

Undersökningen genomfördes i 7 länder: Bulgarien, Finland, Ungern, Rumänien, Serbien, Slovakien och Spanien (i Rumänien endast i Transsylvanien och i Spanien endast i Andalusien). Undersökningen samlade in information från kvinnliga entreprenörer, den fokuserade på de utmaningar och svårigheter som de har mött i

kristider, samt på deras strategier för att mildra eller övervinna dessa utmaningar, omorientera och anpassa sin verksamhet.

Över sexhundra (608) personer besvarade enkäten. Den typiska respondenten i åldern 41–50 år (36 %) och 51–60 år (28 %) är högutbildad: 33 %, är den enda ägaren av sitt mikroföretag, har inga anställda (förutom sig själva) och nästan 50 % har högst 10 anställda sedan januari 2022. Dessutom rapporterade nästan 2/3 av de tillfrågade att deras företags omsättning var högst 50 tusen euro – med 27 % under 10 tusen euro. Företaget är också den huvudsakliga verksamheten eller huvudsakliga inkomstkällan för 65 % av de svarande utan något annat yrke utöver det.

Den vanligaste rapporterade effekten av covid-19, som identifierades av nästan en tredjedel (29,8 %) av de svarande, var en "minskad efterfrågan" eller, i vissa fall, "ingen efterfrågan" alls. Det följdes av minskade intäkter (17,3 %) och "expansion av onlineförsäljningen" (8,6 %). I undersökningen ställdes också frågor om de **tre viktigaste åtgärderna som kvinnliga företagare vidtagit för att mildra pandemins effekter på deras företag** (i tur och ordning). 31,3 % av de svarande angav att införandet av nya eller ändrade aktiviteter var den viktigaste åtgärden, 13 % minskade eller avbröt företagets verksamhet och 10,4 % ökade onlineförsäljningen för att mildra effekterna av pandemin. På andra plats var den mest använda åtgärden också förstärkning av nätförsäljningen (9,5 %), arbetstidsförkortning (9,2 %) och utvecklings- och underhållsverksamhet (8,4 %), medan på tredje plats mest genomfördes användning av (stats)stöd och nya modifierade verksamheter (i samma utsträckning – 7,4 %). Det är dock viktigt att notera att 11,3 % uppgav att inga åtgärder vidtogs.

Enligt alla svarandes uppfattning **förändrades inte balansen i fördelningen av hushålls- och (barn)omsorgsansvaret med sin partner nämnvärt:** totalt sett rapporterade 52,8 % att fördelningen av detta ansvar är ungefär densamma jämfört med före pandemin. En något högre andel av de svarande uppgav att uppdelningen av dessa verksamheter är något eller betydligt mer balanserad jämfört med före pandemin, än de som uppgav att den är (något eller betydligt) mindre balanserad (15,8 % jämfört med 13,7 %), medan 17,8 % inte hade någon partner eller inte bodde tillsammans med dem vid tidpunkten för undersökningen. Enligt länderna uppgav 40–48,4 % av de svarande att balansen mellan dessa ansvarsområden inom hushållet är ungefär densamma som tidigare i Bulgarien, Ungern och Rumänien, medan detta var svaret från mer än hälften av de svarande i Serbien, Spanien, Slovakien och Finland (mellan 52,3 och 60,1 %). De som upplevde en betydligt sämre balans var högst i Slovakien (8,4 %), medan den högsta andelen svarande som rapporterade en något mindre balanserad fördelning av verksamheten kom från

Ungern (11,2 %), Rumänien (10,5 %) och Finland (10,1 %). De svarande rapporterade en betydligt jämnare fördelning av dessa ansvarsområden i de högsta andelarna i Bulgarien (20 %) och en något mer balanserad fördelning i Bulgarien (13,3 %), Rumänien (12,6 %) och Slovakien (12 %).

När det gäller uppfattningen om beredskap att hantera framtida kriser känner sig nästan 50 % av de svarande något mer förberedda på att hantera eventuella kriser, nästan 1/3 känner sig helt mer förberedda, medan 20 % inte känner sig mer förberedda efter covid-19-pandemin.

Enkätanalysen ger värdefulla insikter om kvinnliga företagares erfarenheter och reaktioner under covid-19-pandemin och återhämtningsfasen efter pandemin, och belyser deras motståndskraft och anpassningsförmåga inför utmaningar. Även om dessa resultat fokuserar på effekterna av de svårigheter som orsakats av covid-19, visar de uppgifter som samlats in från intervjuerna en helt annan aspekt av krisens effekter. Pandemin verkar oavsiktligt ha gett en möjlighet till entreprenöriellt lärande och skapat en unik laboriemiljö där kvinnliga entreprenörer kunde vässa sina färdigheter och förbättra sin förmåga till motståndskraft. Med utgångspunkt i de färdigheter som utvecklats under pandemin anpassas de lärdomar och färdigheter som förvärvats under covid-19 kontinuerligt under den senaste tidens utmanande situationer.

Enligt expertintervjuerna bör **det finnas riktade strategier, stödprogram och initiativ som riktar sig till kvinnliga företagare, inte bara under kriser utan konsekvent, och att dessa program bör erkänna och ta itu med de särskilda utmaningar som kvinnliga företagare möter i näringslivet.** Stödet till kvinnliga företagare motiverades med att framgångsrika kvinnliga företagare gynnar samhället genom att bidra till ekonomisk tillväxt. Några av experterna betonade också att könsneutrala program har sin roll och betydelse när det gäller att stödja kvinnliga företagare. Det betonades också allmänt att alla nivåer (EU, stater, regionala/lokala myndigheter, kvinnoorganisationer och företagareorganisationer) bör ta ansvar och resurser för att genomföra särskilda stödprogram.

Fokus för respondenternas berättelser sträckte sig längre än bara till covid-19 och dess effekter. Den omfattade alla andra utmaningar som de hade ställts inför sedan den senaste vågen av covid-19-pandemin. Detta perspektivskifte när det gäller utmaningar och kriser var särskilt uttalat i de berättelser som delades av kvinnliga entreprenörer. Denna insikt ledde till att vi i vår analys beskrev kontexten som en pågående polykris, som kan definieras som den efterföljande fasen efter nedgången i covid-19.

Efter att ha analyserat alla de 56 intervjuerna kan de viktigaste resultaten presenteras utifrån tre huvudnyckelord: **utmaningar, strategier och stöd samt behov.**

För att beskriva den kausalt sammanhängande serie av krissituationer som de kvinnliga företagarna upplevde efter Covid använde vi termen "polykris". **Polykrisen, med covid-19 i epicentrum, har drivit på kvinnliga entreprenörers entreprenöriella lärande. De har skaffat sig värdefulla erfarenheter, förbättrat sina färdigheter för att ytterligare professionalisera sin entreprenörsverksamhet, stärkt befintliga eller börjat bygga upp motståndskraftiga samhällen och tagit vara på nya affärsmöjligheter inom ramen för de begränsningar de ställdes inför under krisen.** Därför hävdar vi att det är viktigt att inse att även om numeriska data kan tyda på negativa effekter, har många kvinnliga entreprenörer lyckats övervinna de utmaningar som covid-19 och multikrisen innebär. Den utmanande pandemin och de svårigheter som orsakades av ytterligare kriser gav i huvudsak en unik möjlighet för små och medelstora kvinnliga företagare att förvärva de färdigheter och kunskaper som krävs för att lyckas under svåra omständigheter.

Det är viktigt att erkänna att de kvinnliga respondenterna kände igen den mångfald av intressenter som är involverade eller som bör vara involverade i att stödja kvinnliga entreprenörer. Det var uppenbart att samarbete mellan olika individer och enheter, inklusive företagare, beslutsfattare, skolor, universitet och utbildningscentrum, är avgörande för att tillhandahålla resurser och vägledning.

Stödprogram på statlig nivå varierar mellan olika länder, där vissa länder har mer robusta statliga program (Finland, Spanien, Serbien, Bulgarien) och andra har mindre närvaro (Rumänien, Ungern, Slovakien). Kvinnorna som intervjuades delade med sig av sina erfarenheter av att hantera kriser, och det förstärkte uppfattningen att mindre företag får mindre statligt stöd. Extern finansiering, oavsett om den kom från staten eller kommersiella källor, utnyttjades mer sällan, ofta på grund av att den inte kunde tillämpas eller på grund av att det fanns fler utmaningar än fördelar. Som ett resultat av detta **ansåg kvinnliga företagare att det offentliga stödet var något otillräckligt, även av det skälet att dessa program inte på ett effektivt sätt tillgodosåg den ökade efterfrågan på omsorgsarbete som de stötte på under pandemin.** Det är inte förvånande att det, utöver kravet på ökat ekonomiskt stöd till kvinnliga företagare i allmänhet, uttrycktes ett tydligt behov av ökat stöd som uttryckligen är anpassat till kvinnliga företagare, vilket erkänns som ett avgörande steg för att stärka kvinnligt företagande.

Intervjuerna med kvinnliga företagare visade att de i hög grad förlitade sig på resurser från den privata sektorn i stället för officiellt statligt stöd. Oavsett tillgången till program på statlig nivå var det vanligt att kvinnliga entreprenörer förlitade sig på resurser från den privata sektorn, inklusive familjestöd, personliga besparingar och lån från släktingar. Familjemedlemmar, särskilt makar, tillhandahöll ofta barnomsorgsstöd eller ekonomiskt stöd, beroende på företagets roll i familjens ekonomiska trygghet. Som redan framhållits av de intervjuade experterna spelade informella och formella grupper med enbart kvinnor en viktig roll för att stödja kvinnliga företagare under och efter pandemin. Dessa grupper fungerade som utrymmen för kunskapsdelning, kompetensutveckling och ömsesidigt stöd.

Förutom att lyfta fram det stöd som mottagits från den privata sektorn förstod kvinnliga företagare tydligt komplexiteten och den roll som olika intressenter på olika nivåer spelade för att stödja och stärka dem. **De intervjuade betonade vikten av stödsystem som tillgodoser kvinnliga entreprenörers holistiska behov.** Detta inkluderar familjestöd, tillgång till relevanta utbildningsprogram och att skapa en miljö som kan tillgodose behovet av att balansera affärs- och personligt ansvar. Utöver ett effektivt stödsystem lades tonvikten på att öka medvetenheten om kvinnliga företagens stödbehov, och föreningar och organisationer som stöder kvinnor fick en viktig roll. Därför betonades också vikten av att stödja föreningar och organisationer som arbetar för att stärka och hjälpa kvinnor i entreprenörskap.

Några av de intervjuade föreslog strukturella förändringar för att öka jämställdheten för kvinnliga företagare. Några kvinnor betonade att utbildning i entreprenörskap bör börja tidigt i skolan, eftersom det skulle öka kvinnors företagarpotential och chanserna för bättre rustade kvinnliga företagare. En annan betonade att ökad medvetenhet om kvinnligt företagande och deras hinder för att motverka stereotyper skulle bidra till att öka kvinnors möjligheter att delta i företagande. För det tredje betonades också att kvinnliga företagens holistiska behov bör beaktas för att övervinna svårigheterna med att förena arbete och privatliv när man utformar politik och åtgärder för att stödja kvinnliga företagare (t.ex. genom att överväga barnomsorgsstöd, öka antalet förskoleplatser).

Fem områden för kompetensutveckling framkom i intervjuerna när det gäller att ge stöd till kvinnliga företagare så att de kan bli mer motståndskraftiga i kristider: **mentorskap, nätverkande, finansiell kunskap och medvetenhet, digital kompetens, psykisk hälsa och hållbara gröna metoder.** De intervjuade betonade vikten av att utveckla kvinnliga företagens färdigheter och kompetens och underströk behovet av stödprogram på statlig

nivå som är skräddarsydda för deras specifika behov och tillgänglighet. Kvinnliga företagares psykiska hälsa är ett annat problem. Att hantera den press och de utmaningar som entreprenörskap innebär, särskilt i kristider, när den ökade omsorgsbördan inte uteslutande utan i stor utsträckning faller på kvinnors axlar. Det uttrycktes att det finns ett behov av program och resurser för att stödja kvinnliga entreprenörers mentala hälsa.

Även om det inte är ett primärt fokus, överväger vissa kvinnliga entreprenörer att expandera till internationella marknader. Denna aspekt innebär både möjligheter och utmaningar och skulle kunna dra nytta av riktat stöd och utbildning. Vi fick också höra exempel på kvinnliga företagare som utvidgar sina målgrupper till följd av att de flyttar utomlands.

Vid sidan av programmen för förändringshantering och krishantering framstod antagandet av gröna och hållbara metoder som ett verktyg för att ge kvinnliga företagare möjlighet att anpassa sig till föränderliga miljöer. Kvinnliga entreprenörer är alltmer intresserade av miljövänliga och energieffektiva metoder, vilket kan ses som ett område med möjligheter för utveckling och stödprogram.

Våra forskningsresultat visar att kvinnliga entreprenörer svarade på dessa utmaningar med en ökad nivå av professionalism, antog innovativa strategier och förbättrade sina färdigheter för att navigera i de hinder som pandemin innebar. Centralt för denna professionaliseringsprocess är att återuppfinna deras företag. De kvinnliga företagare som vi har undersökt har ökat sin närvaro på lokala och i vissa fall internationella marknader. Denna expansion tillskrivs deras engagemang i mångsidiga och mångfacetterade aktiviteter, samt effektiv användning av digitala plattformar och verktyg. **De strategier som användes under covid-19 för att överleva och övervinna hinder har i hög grad bidragit till utvecklingen av entreprenörsfärdigheter och entreprenörslärande. I denna inlärningsprocess spelar de informella/formella gemenskaperna, särskilt trygga rum för kvinnor, en framträdande roll. Ackumuleringen av socialt kapital har visat sig vara en viktig faktor för deras förmåga att inte bara överleva utan också att förnya sina företag i utmanande tider.**

Webbplats

www.refem.eu

E-post:

hetfa_re-fem@hetfa.eu

Facebook:

www.facebook.com/REFEM0

Kvitter:

[@RE-FEM-projektet](https://twitter.com/RE-FEM-projektet)

Linkedin:

www.linkedin.com/RE-FEM

Finansieras av Europeiska unionen. De åsikter som uttrycks är dock endast författarens/författarnas och återspeglar inte nödvändigtvis EU:s eller Europeiska genomförandeorganet för utbildning och kultur (Eacea). Varken Europeiska unionen eller Eacea kan hållas ansvariga för dem.